

Grala, Hieronim

"Aristocrats and servitors. The boyar elite in Russia 1613-1689", Robert O. Crummey, Princeton 1983 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 76/4, 924-925

1985

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

telana wojnickiego (+1567) i ostatniej dziedziczki fortuny córki Zofii (+1570), żony księcia Konstantego Ostrońskiego wojewody kijowskiego (rozdział XI). Dobra tarnowskie pozostały potem w rękach potomków tego ostatniego. W tym miejscu autor wraca do przełomu XV i XVI w. aby nakreślić dzieje starszej linii Leliwitów, potomków zmarłego w 1507 r. Jana Feliksa zwanego Szramem, wojewody sandomierskiego, potem krakowskiego. Obszerniej omówione zostały wybitniejsze postacie jak najmłodszy syn Jana Szrama — Jan Spytek (+1552/1553) podskarbi koronny i wnuk Stanisław Spytek (+1568) również podskarbi i wojewoda sandomierski (rozdział XIII). Książkę zamknęła postać jedynego syna tego ostatniego Stanisława (+1618) kasztelana sandomierskiego wsławionego głośnym zajazdem na dobra tarnowskie w 1570 r.

Włodzimierz D worzaczek traktuje dzieje Leliwitów jako ilustrację procesów zachodzących w warstwie magnaterii w XVI w. — dążeń politycznych jej przedstawicieli i kierunków działalności gospodarczej, karier i wymierania niektórych linii a degradacji społecznej innych. Narrację cechuje bogactwo i konkretność szczegółów. W tle obok dziejów Rzeczypospolitej do początku XVII w. przewijają się dziesiątki różnych postaci. Kwerenda archiwalna objęła przede wszystkim polskie zbiory przy czym autor zdążył wykorzystać niektóre zespoły źródeł przed ich zniszczeniem w czasie ostatniej wojny. W książce są osobne indeksy osób i nazw geograficznych.

S.G.

Robert O. Crumme y, *Aristocrats and Servitors. The Boyar Elite in Russia 1613—1689*, Princeton University Press, Princeton 1983, s. 315.

Monografia amerykańskiego sławisty R. O. Crumme y'a poświęcona jest elicie władzy siedemnastowiecznego państwa rosyjskiego i jej najbardziej reprezentatywnemu organowi — Dumie Bojarskiej. Swoje zainteresowanie niniejszą tematyką autor, profesor Uniwersytetu Kalifornijskiego, sygnalizował już uprzednio publikując interesujące artykuły, poświęcone m.in. miastniczestwu (1980), stosunkom Piotra I z bojarstwem w latach 1689—1700 (1979) itd.

Praca Crumme y'a stanowi pierwszą na gruncie historiografii anglosaskiej próbę przedstawienia elity rosyjskiej w XVII stuleciu i zachodzących w jej szeregach różnorodnych zjawisk. W orbicie zainteresowań autora znalazła się nie tylko rodzina szlachta, wywodząca się nierzadko ze znakomitych, posiadających rurykowiczowskie koneksje rodzin kniaziowskich, ale również przedstawiciele warstwy urzędniczej stanowiącej poprzez rozbudowany system prikazów siłę napędową administracji państwowej. Badaniami objęto również relacje zachodzące między obydwojma tymi ugrupowaniami.

Ze szczególnym uznaniem należałoby podkreślić niebagatelny wysiłek autora włożony w próbę rekonstrukcji stanu liczebnego Dumy w latach 1613—1690 (Appendix A, s. 175—177) i jej składu osobowego w latach 1613—1713 (Appendix B, s. 178—214). Niestety, ustalenia Crumme y'a nie zawsze zasługują na wiarę. Poważny błąd stanowi np. zaliczenie w skład Dumy Bojarskiej w 1613 r., u progu panowania Michała Fiodorowicza, kniazia Iwana Iwanowicza Szujskiego, rodzonego brata zdetronizowanego cara Wasyla IV. Książę ten, aresztowany wraz z całą rodziną 29 czerwca 1610, został wraz z braćmi wydany przez Rosjan Zygmuntovi III Wazie i do stycznia 1613 r. przebywał w niewoli polskiej (m.in. w Gostyninie). Odzyskawszy wolność, aż do r. 1620 odmawiał powrotu do Moskwy zasłaniając się przysięgą na wierność Władysławowi IV, w świetle której Michał był uzurpatorem.

Niezależnie od tego typu mankamentów praca Crumme y'a zasługuje na uwagę. Stanowi ona dzieło pożyteczne, o sporych walorach poznawczych, poparte rzetelną

znajomością literatury przedmiotu. Walorem pracy jest również poważne wykorzystanie zasobów archiwów radzieckich. W sumie uzyskaliśmy cenną pozycję, która z pewnością zainspiruje dalsze badania nad elitą rosyjską XVII w.

H.G.

Wielka legacja Wojciecha Miaskowskiego do Turcji w 1640 r., oprac. Adam Przybóś, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa-Kraków 1985, s. 249.

Misja dyplomatyczna Wojciecha Miaskowskiego z 1640 r. mająca na celu podtrzymanie dobrych stosunków z Turcją, uregulowanie problemu kozackiego i tatarskiego oraz — przy okazji — odnowienie przyjaźni z władcami księstw naddunajskich, budzi ostatnio szczególniejsze zainteresowanie historyków-wydawców. Przed pięcioma laty Adam Walaśzek opublikował (mało krytycznie) pośród innych relacji polskich o Oriencie „Diariusz drogi tureckiej” napisany przez Z. Lubienieckiego, kronikarza legacji Miaskowskiego. W niniejszym zaś tomie znalazły się bodaj wszystkie najważniejsze teksty związane z tym poselstwem. Są to:

1. „Diariusz legacji do Turek Wojciecha Miaskowskiego” ogłoszony dotąd dwukrotnie (1884 i 1930 r. — ta druga edycja — w języku rumuńskim, ograniczyła się do fragmentów tekstu). Publikuje się go tu na podstawie dwóch współczesnych kopii z Ossolineum (nr 224 i 420);

2. „Relacja tejże legacji tureckiej królowi uczyniona”, tj. sprawozdanie posła na sejmie 1641 r. Drukowana dotąd czterokrotnie (1823, 1830 i 1840 oraz 1884 r.), tu ogłoszona na podstawie wymienionych wyżej rękopisów z Ossolineum i rkps. 1282 z BN (BOZ);

3. Wspomniany wyżej „Diariusz drogi tureckiej” (dotychczasowe wydania 1883 i 1980 r.) — drukowany na podstawie oryginału z BJ (nr 2274). Nado w aneksach zamieszczono korespondencję związaną z misją, instrukcje poselstwa, tekst zawartego paktu (w sumie trzynaście tekstów, o objętości mniej więcej 30% wyżej wymienionych źródeł). Książka przeznaczona zarówno dla profesjonalistów, jak i szerszej publiczności zawiera wykazy sułtanów, chanów, posłów polskich do Turcji i Chanatu, panujących, dostojników i urzędników w 1640 r. oraz itinerarium poselstwa W. Miaskowskiego. Zawiera także słowniczek wyrazów staropolskich i obcych oraz łacińskich, indeksy: osób i autorów oraz nazw geograficznych i narodowości. Wydawnictwo ważne także dla historyków Rumunii i płd. Słowiańszczyzny.

R.K.

Michał Komaszynski, *Maria Kazimiera d'Arquien Sobieska królowa Polski 1641—1716*, Wydawnictwo Literackie, Kraków-Wrocław 1984, s. 319, ilustr.

Spśród trzech książek, którymi Michał Komaszynski uczcił trzechsetlecie odsieczy Wiednia (oprócz omawianej były to biografia ukochanej córki Sobieskich Teresy Kunegundy, elektorowej bawarskiej oraz praca „Jan III Sobieski a Bałtyk”) ten zarys życia i działalności był szczególnie oczekiwany. Świadczy o tym fakt, iż po pierwszym wydaniu w 1983 r. już w następnym roku wydrukowano, jak napisano w stopce redakcyjnej, z gotowych diapozytywów kolejną partię 50.000 egzemplarzy książki; oba wydania rozeszły się bardzo szybko. Zainteresowanie to można tłumaczyć faktem, iż Marysienka jest postacią dosyć mocno zakorzenioną w świa-